

Oltar je poslej porastel mah, bršljan, srebrot in divja trta, rože in trnje. Preko razvalin je poslej hrula mnoga nevihta, mnog vihar življenja, a raznesel ni razvalin, kakor je odnesla smrt našega soseda, dasi je v nekajenem miru obiral leto za letom sadje na vrtu.

K tem razvalinam mi kakor veter oslabei glas zanašajo spomini misel, za to sem tvoji nepozabni podobi posvetil te vrstice in jih položil na ostavljeni oltar tebi, Nejče, moj prvi prijatelj.

Vrhačev Urh.

Spisal *Andrej Rapè.*

I.

Minile so zornice. Ljudje so ostavljali cerkev in se razhajali po domeh. Zvonovi so plakali žalostno. Mrliča so spremljali na zadnjem poti, na poti v jamo. Tisto jutro sem ga videl prvič ob njegovem delu.

Večkrat prej sem že opazoval tega človeka. Zdel se mi je čuden. Poznalo se mu je na obrazu, da sta si nekaka duševna sorodnika z vaškim Janezom, ki sem vam ga bil tudi že svoječasno v „Zvončku“ popisal, a vendar sta bila precej drugačna po pameti in dejanju.

Pokrit je bil tisto jutro z vojaško čepico, ki je imel za njo vtaknjen bel list, prav kot fantje, kadar gredo na nabor. Pred cerkvijo je stal in zeblo ga je, da se je ves tresel. Pri miru ni stal dolgo. Človek bi mislil, da stopica semintja, pa da hodi od zakristije do zvonika tako pogosto zato, ker ga zebe. Ne! Mraza ni čutil. Le gledat je hodil, kdaj prineso mrliča.

„Kdo pa je ta človek?“ sem vprašal poleg sebe stoječega moža.

„Eh, Urh je, Vrhačev Urh, grobokop,“ mi je odgovoril mož in pomi-lovalno zrl na Urha, ki se je pravkar odkril in sedaj hodil gologlav od zakristije sem — tja, polagoma, s sklonjeno postavo in gledal gori po poti, ki se vije proti Brezovcu nad pokopališčem, ki so po nji imeli prinesiti mrliča.

„Grobokop je?“ sem radovedno vprašal še enkrat.

„Naka! V resnici ni grobokop. Tisto ne!“ je odgovoril možakar. „Tako mu vsi pravijo zato, ker ga ne manjka ob nikakem pogrebu.“

„Pa kaj dela ob pokopavanju mrličev?“

„Najrajši prime za svetilko, križ ali pa za nošala. Siromak je. Tukaj-le,“ pokazal je mož na čelo, „tukaj-le ni vse prav!“

„In kaj dela sicer?“

„Kaj pa tako povprašujete, gospod? Ali ga nameravate dati v časopise, ko lani ali predlanskem vaškega Janeza?“

„Kaj tisto! Vse mogoče!“ sem odgovoril. „Ali ta siromak me zanima. Rad bi vedel kaj več o njem.“

Dosti tako ni povedati o njem. Brez staršev je! Sam je, čisto sam je na svetu. Pravijo, da je imel enega brata. Mlad še, nezaveden otrok, ga je baje tako nesrečno udaril, da je kmalu umrl. Vesel je vedno; najbolj pa takrat, ko sliši zvoniti mrliču. Prva njegova pot v takem slučaju je, da gre po ključe od mrtvašnice. Zadnji čas se je stari cerkovnik že tako navadil, da odpre mrtvašnico vsakokrat, kadar potegne za zvonove, da zaplakajo odhodnico kakemu faranu, saj ve, da bo Vrhačev Urh kmalu tu.

In Urh pride pa vzame iz mrtvašnice nošala in jih nese v hišo, kjer imajo mrliča. Ob vsaki taki poti se veselo smeje.

Dela Urh rad. Ali redno ni nikjer dolgo v delu. Tega ne utрпи, da bi bil privezan na kak kraj za dlje časa. Strpi večkrat po dva meseca, tudi po več mesecev, ali potem si zopet prebere. Prav kot deseti brat je. Kamor pride v službo — se ne udinja za nič drugega kot za hrano in posteljo — prevzame to le pod pogojem, da bo smel ob pogrebih pomagati pokopačem. Ako mu kdo kaj ponudi, če ni nikjer v službi, vzame, ali ne prosi nikdar, pa najsi je tudi lačen. Veselje ima do vsega. Poleg njegovega grobokopstva mu ugaja najbolj živina. Tak-le je. Povedal sem vam vse o njem. Veliko ni povedati!

„Hvala, hvala!“ sem del ter uprl oči zopet v Urha.

Kimal je z glavo. „Kaj kima?“ sem si mislil. Gledam ga in ugibljem. Naposled se mi zasveti: z glavo je dajal takt velikemu zvonu. Kadar je udaril veliki zvon, takrat je Urh pokimal tudi z glavo.

Stal je ob zakristiji. Hipoma skoči do vrat, jih odpre in glasno zakriči v zakristijo: „So že tu!“ Hitrih korakov potem odide izprevodu naproti. S svetilnico v roki prikoraka nato pred izprevodom k cekrvi.

Stopil sem tisto jutro na pokopališče. Urh je stal mirno ob grobu, ki ga je bil izkopal on in čakal, da so pogreznili rakev v njegovo temo. Ljudje z duhovnikom so molili, Urh pa je v tem marno spravljal nošala v kraj. Vojaško čepico je obesil na nadgrobnni križ. Ko je pospravil vse, je vzel umazan robec iz žepa, ga pogrnil na tla in pokleknil. Ljudje so odhajali, a on je klečal ob grobu in z roko posegal pogosto v lase. Ko so ljudje odšli, je vstal tudi on; pobral je vse reči skupaj in izginil z njimi v mrtvašnico. Dolgo ga ni hotelo biti iz nje. Dočakati ga nisem mogel. Odšel sem.

II.

Pred nekoliko dnevi sem čul Urha pri Čurnovih. Očetu Čurnovemu se je ravno zahvaljeval za to, ker ga je vzel v službo pod navadnimi pogoji.

„Pokopaval, križ bom nosil, jame bom kopal,“ je govoril Urh.

„Že dobro,“ je odgovarjal oče, „samo z živino lepo ravnaj in dobro jo opravljaj!“

Urh je bil dober hlapec. Nič mu ni bilo reči. Časih je imel celo čisto pametne misli. Za živino pa je bolj skrbel kot vsak drug. Konje je obribal, če so prišli premočeni domov, da so morali biti suhi. Pa ni jih nehal

drgniti s povitkom slame prej, da so bili popolnoma suhi, najsi mu je lil po licu curkoma znoj . . .

Zadnjič sem bil pri Čurnovih in vprašal sem očeta: „Oče, kako pa je z Urhom?“

„Bo, bo, dokler bo!“ mi je odgovoril oče. „Morda pri nas dlje ostane. Pravi, da mu ugaja. Jaz ga imam pa tudi rad, ker je priden in res skrbi za živino. In, saj veste, kako je dandanes za posle težava! Morda ostane dlje. Baš danes sva se mnogo pogovorila. Drl sem mu zob, pa kako sem mu ga drl!“

„Povejte no, oče, kako pa je bilo?“

In Čurnov oče je pripovedoval:

Danes na vse zgodaj Urh skoro pridivja v hišo. Prej menda še ni bil nikoli v hiši, kar je pri nas. Jé v hlevu, spi v hlevu: hlev mu je vse. Pa pride v hišo k meni, kot pravim, danes zjutraj in tako-le pripoveduje:

„O, jehtesna, Čurnov oče!“ tako prične. „To je bila dolga noč! Take pa še ne! Saj sem vendar že prespal veliko noči, veliko noči sem prebdel, a take še ne! Najprvo me je jelo zbadati v čeljustih. Kar potuhnul sem se in tiho mislil: čeljust, solit se pojdi in tvoja bolezen tudi.“

„Au!“ je v tem trenutju zavpil pa se zgrabil z obema rokama za lice in krvavo gledal ter malo časa molčal. „Potem se je nekaj umirilo po glavi,“ je nadaljeval. „Malo sem zatisnil oči. V tem času pa je polagoma, prav počasi nekaj leglo name. Stokal sem in še dobro vem, da sem v spanju del: „Sram te bodi, sitnost ti ponočna! Poštenemu človeku, ki hoče spati, ne daš miru. Legaš v njegovo posteljo, da ga mučiš. Nanj se celo upaš leči!“ Tako sem se jezil, ali pomagalo ni kar nič. Dalje sem mu rentočil: „Primojruha, tako te bom pa premikastil, če se mi ne izgubiš takoj, da ne bo nič celega več na tebi. „Zaman! Ležalo je nekaj na meni, pa je ležalo. Še premakniti se zlomek ni hotel . . . Zavrelo je vse po meni: „Če nisi klek, pa te bom in te bom!“ sem v napolnsnu zajechal, se zbudil in se spomnil — na moro.“

Konja sta hrustala seno in oves, tuintam prhala z nozdrvi. Ko pa sem se zbudil, sta oba gledala s tistimi velikimi očmi name.

„Kaj, za Boga, me pa tišči!“ sem si rekel in se zdramil popolnoma.

Dvignem se na postelji.

„Kaj je?“ zakličem. Nič!

Gledam tu, gledam tam: nič. Glava mi je bila kot kij težka in po čeljustih je kljuvalo venomer. Veste, Čurnov oče, kaj je bilo? Dejte vi, ki ste že veliko videli, ki ste že veliko izkusili, dejte, kaj je bilo? . . .

Tako je na dolgo in na široko pripovedoval Urh, sedeč pri peči na klopi.

„Kaj je bilo, Urh!“ mu rečem. „Težko to ni uganiti, če te gledam, kako se grabiš za čeljust. Kaj je bilo? Zob te je bolel!“

„Mkm, oča!“

Kaj pa? Ali te je tlačila „mora? . . .“

„Mgm, oča Čurnov! Au!“

Prav, Urh! Ali sedaj te boli zob, saj si prišel zato sem v hišo, ne li?

„Mgm, mkm!“

Kaj?! Da ali ne?

„Mgm! . . .“

Segel sem na polico . . .

„Mkm! Oča, mkm!“ se je prestrašeno oglasil Urh.

„Pa ne!“ sem del in sedel v zapeček.

„Mgm! Zato sem prišel v hišo, oča! Sedaj-le me pa menda le reš zob boli. Grozno me privija! Čeljusti mi bo razklenilo.“

„Potem te pa trga!“

„Mkm! Zob me boli!“

„Pa ga vzameva ven!“

„Mgm!“

„Saj ne bo bolelo, Urh! Tako ti ga izderem, da še vedel ne boš.“

„Pa ne s tistim, ki je na polici, oče!“ je boječe del. „Oh, potem saj ne bo več tako dolga noč! Danes sem mislil, da je tako dolga, da ko bi krompir zvečer posadil, bi že zjutraj lahko zrelega kopal. Kako dolga je bila ta noč! Kar izderiva ga, oče Čurnov, kar izderiva ga! Take noči ne maram več! Pa ne s tistim, ki je na polici —! Au! To je zopet privilo!“

Dobra misel mi je prišla:

„Urh,“ mu rečem, „kateri zob te boli?“

„Ta-le, ta-le!“ je ječal Urh, zazijal in z debelimi delavnimi prsti kazal na boleči zob.

„No, no! Sva takoj skupaj.“

„Pa kako boste drli?“

„Tebi ga izderem drugače, ne s tistim, ki je na polici. Izderem ti ga tako, da te bo manj bolelo, ker te imam rad, ker si dober hlapec in skrbiš za živino.“

„Pa ga dajte!“

„Pojdi in prinesi golido ledene vode! Mraz je zunaj, gotovo je mrzla!“

Urh je odkrevsal s svojim „au-au“ v vežo, jaz pa sem postavil na sredi sobe stol. Gori pod stropom sem imel za tram pribita dva žreblija. Rabim ju, kadar barvam irhaste svoje hlače, da jih gori obesim. Prej mi je prišla dobra misel, kako izdreti Urhu zob, ker se boji klešč. Za en žrebelj privežem tanko, a močno konopno vrvco tako, da je mahala od stropa nizdol.

Saj še nisem drl zoba na ta način. Ali ker sem videl, da se Urhu zob močno maje, sem si mislil, da mu ga lahko izderem na ta način, ki sem si ga bil izmislil. Pa še malo šale bo poleg.

Urh je prinesel vodo.

„Sedaj ga bova, Urh! Sem-le na stol stopi! Veš, kako bova naredila?“

„Kako?“

„Zob naveževa na to vrvco. Ti stopiš na stol, jaz ti nekaj naredim, da se malo ustrašiš — to je potrebno — ti skočiš malo — tako-le“ — in pokazal sem mu: privzdignil sem noge kot medved, kadar ga uče plesati — in zob je najin.

Sredi sobe stol; na stolu Urh z vrvco na zobu.

„Ali naj malo poskočim?“ je vprašal in zijal kvišku.

„Lahko malo! Pa počasi!“ mu dem. Silno me je silil smeh.

In skakal je tako-le po malem.

„Sedaj zamiži!“ mu zapovem.

Urh zamiži. V istem trenutku mu butnem golido ledene vode v obraz.

„Au“ — je reklo, in Urha ni bilo več na stolu, pa zoba tudi ne več v njegovih čeljustih. Visel je na vrvci, viseči od stropa.

Debelo me je pogledal Urh, pogledal mene in pogledal na vrvci viseči zob, potem pa vesel vzkliknil:

„Čurnov oče! Je že zunaj! Nič več me ne bo bolel! Vi znate! Pri vas bom pa še dolgo služil!“ Tako je dejal in odšel.

„Sedaj ga ni doma. K pogrebu je šel. Anzelovo mater pokopavajo danes.“

Tako mi je pripovedoval stari Čuren, kako je drl Urhu zob.

In očka se ni motil. Pri Čurnu je Urh služil za hrano in posteljo tako dolgo kot še nikjer. Ali danes ga ni več ondi. Ne vem, kje je sedaj. Kadar pa je kak pogreb pri fari, pa ga vidim gotovo.

Domovina.

Iz hrvaščine prevedla *Antonija Fuxova*.

Zimska noč leže v dolino, majhne sveče brle po vsi vasi, snežec pada; rad bi odel vsako golo steblo z belo haljo.

Kraj vasi stoji stara hiša; videti je kakor zapuščen grob.

A da vidiš, kako često vara oko, poglej skozi okence. Sredi

mize dogoreva sveča, zraven nje so sklede, krožniki in druga

posoda. Mati peva hčerki v zibelki: „Lepa naša domovina...“

A sinko drži na kolenu dragega očeta knjigo polno slik in bajk in verno sluša mlo pesem, ki jo mati peva njegovi sestrici.

In deček zašepeče:

„Reci mi, oče, kaj je domovina?“

Oče pogladi otroka pa mu odgovarja: „Dokler si bil majhen kot sestra, ti je bila domovina mehka, topla zibelka, mati, jaz in ta bela izbica. Zibelka te je zibala v spanje, mati te je dojila, a jaz sem se po mučnem dnevnem delu igral s teboj tebi priljubljene igre. Malo za tem se je razširila tvoja domovina preko dvorišča, vrta, naše njive do tja, kjer stoje sive vrbe in kjer šumi gorki potok. V svoji domovini si gledal tudi hlev in kravico, ki nas hrani z mlekom, kokoške, ki nam nesejo jajca, zvestega Kodra, ki nam čuva hišo.“